

บทปริทัศน์หนังสือ

ชื่อหนังสือ: ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน

สำนักพิมพ์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้แต่ง: ดร.อนุชิต ต๋วมณีจินดา

พิมพ์ครั้งที่: 1 (2566)

จำนวนหน้า: 156 หน้า

ISBN: 978-616-314-953-4

ผู้ปริทัศน์หนังสือ: วิทวัส ขาวประเสริฐ¹ (ORCID iD: 0009-0007-8124-104X)

เค้าโครงและเนื้อหาโดยสังเขป

หนังสือเรื่อง ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน เขียนโดย อาจารย์ ดร.อนุชิต ต๋วมณีจินดา อาจารย์ประจำหน่วยวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาเชิงบูรณาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตีพิมพ์ครั้งแรกในเดือนมกราคม 2566 มีจำนวน 156 หน้า ราคาเล่มละ 220 บาท โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หนังสือเล่มนี้ต้องการอธิบายความรู้ทางด้านภาษา ภาษาศาสตร์ การใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับสังคม และภาษากับการเรียนการสอน ตลอดจนการสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและการสื่อสาร ผ่านทฤษฎีทางด้านภาษา การสื่อสาร ประสบการณ์ และมุมมองของผู้เขียน หนังสือเล่มนี้นอกจากจะเหมาะกับนักศึกษา ครู อาจารย์ หรือบุคคลทั่วไปที่เริ่มสนใจในด้านภาษาศาสตร์และทฤษฎีการสอนภาษาแล้วยังเหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กำลังจะเริ่มก้าวเข้าสู่สายงานวิชาการและสายงานอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเนื้อหาและสาระที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางภาษา อำนาจของภาษา ภาษาและสังคม การใช้ภาษาอังกฤษ และประสบการณ์ของผู้เขียนเอาไว้อย่างครบถ้วนทั้งสิ้น 5 บทด้วยกัน โดยแต่ละบทนั้นมีสาระที่น่าสนใจดังนี้

¹ ครูผู้ช่วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) โรงเรียนปทุมคงคา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับภาษา

ผู้เขียนเริ่มต้นบทแรกด้วยการกล่าวถึงความเป็นมาของภาษา โดยมีนักปรัชญา นักสังคมมานุษยวิทยา และนักภาษาศาสตร์ที่ได้ให้ความหมายทางภาษาไว้หลากหลายซึ่งผู้เขียนได้อธิบายอย่างชัดเจนโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิยามของภาษาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกันในสังคมแต่ละยุคสมัย การให้คำนิยามของภาษาหากนั้นเป็นเรื่องยากแต่การใช้คำอธิบายคุณลักษณะหรือคุณสมบัติพื้นฐานของภาษาสามารถบ่งบอกถึงความเป็นภาษาได้ พร้อมกันนี้ได้มีการกล่าวถึงคุณสมบัติของภาษา 9 ประการ รวมไปถึงการอธิบายหน้าที่ของภาษาตามสภาพของสังคมและผู้ใช้ภาษา

บทที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์

“ภาษาศาสตร์” คืออะไร มีประโยชน์อย่างไรซึ่งในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายนิยามของภาษาศาสตร์คือ การศึกษาการใช้ภาษาของมนุษย์ตามความเป็นจริงโดยไม่พยายามเข้าไปแทรกแซงหรือพยายามที่จะกำหนดความเป็นไปของภาษา เนื่องจากภาษาศาสตร์คือการสะท้อนปรากฏการณ์การใช้ภาษา อีกทั้งภาษาศาสตร์ยังศึกษาสิ่งที่เรียกว่าความหมาย รวมไปถึงองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีผลต่อการตีความหมายที่ถูกต้องและแม่นยำ นอกจากนี้ภาษายังมีความซับซ้อนจึงทำให้การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ไม่อาจถูกจำกัดด้วยวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้สิ่งที่นักภาษาศาสตร์ศึกษาคือองค์ประกอบต่างๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ภาษา” ซึ่งได้แก่ วิชาสัทศาสตร์และสัทวิทยา วิชาวิทยาหน่วยคำ วิชาวากยสัมพันธ์ วิชาอรรถศาสตร์ วิชาสัมพันธสาร และวิชาวจนปฏิบัติศาสตร์ หลังจากเรียนรู้ องค์ประกอบและลักษณะเบื้องต้นของสิ่งที่เรียกว่าภาษา จากนั้น ก็จะเรียนรู้ถึงการนำองค์ความรู้ด้านภาษา ไปประยุกต์ใช้ เพื่อทำความเข้าใจ ผู้ใช้ภาษาและสังคม สิ่งนี้เรียกว่า “ภาษาศาสตร์ประยุกต์” เป็นสาขาย่อยสาขาหนึ่งของภาษาศาสตร์ ที่มีจุดเริ่มต้น เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีความจำเป็นในการผลิตล่าม หรือผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยขอบเขตการศึกษา ภาษาศาสตร์ประยุกต์ ได้ขยายตามความซับซ้อนของสังคม เทคโนโลยี และการใช้ภาษาของมนุษย์ โดยครอบคลุมถึงการสอนภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศ ในปัจจุบัน การสอนภาษาอังกฤษเป็นเพียงส่วนเล็กๆ ของภาษาศาสตร์ประยุกต์เท่านั้น เพราะการนำองค์ความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาศาสตร์ไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม ที่เกิดจากการใช้ภาษาของมนุษย์ ล้วนแล้วแต่เป็น “ภาษาศาสตร์ประยุกต์”

บทที่ 3 ภาษา การสื่อสาร และสังคม

ภาษาและการใช้ภาษา ไม่ได้อยู่ในสุญญากาศ หากแต่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยและสภาพทางสังคม ดังเช่น ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างสำนวนในภาษาไทยที่ว่า “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล” สะท้อนให้เห็นการใช้ภาษา กับลักษณะทางสังคมที่อยู่อาศัยที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยการเรียนภาษาศาสตร์ (เชิง) สังคม ภาษาศาสตร์(เชิง)สังคมนั้นในระดับบุคคลจะมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ อาทิ อายุ เพศ การศึกษา และการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจะทำให้บุคคลที่มีความสนใจศึกษาแง่มุมทางด้านภาษาได้เข้าใจว่าทำไมการใช้ภาษาจึงมีแตกต่างกันแต่ละบุคคล อีกทั้ง ยังทำให้มองภาษาด้วยใจที่เป็นธรรม ในฐานะที่ภาษาเป็นเครื่องมือในการ

สื่อสาร นอกจากในระดับบุคคล ภาษาศาสตร์ (เชิง) สังคม ยังทำให้บุคคลได้เรียนรู้ถึงผลที่เกิดจากการพัฒนา ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่ส่งผลต่อสังคมและการสื่อสาร รวมไปถึงนโยบายต่างๆ ของภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ ภาษา รวมทั้งการกำหนดภาษามาตรฐาน หรือภาษากลางของประเทศ กับสัทพยางค์ของภาษา การอนุรักษ์ภาษา หรือความพยายามฟื้นฟูภาษาที่สูญหายไป ด้วยเหตุนี้ การสื่อสารของมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนอำนาจและ วัฒนธรรม ซึ่งเห็นได้จากการที่ “ผู้มีอำนาจ” เลือกใช้คำสรรพนามที่มีความสุภาพน้อย ในขณะที่ “ผู้มีอำนาจ น้อย” จำเป็นต้องใช้คำสรรพนามที่มีความสุภาพมากกับผู้ที่มีอำนาจมากกว่า องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ล้วน แต่มีอิทธิพลต่อการส่งสารและการรับสารทั้งสิ้น นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับภาษาและการ สื่อสารที่สัมพันธ์กับสังคม ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายในแต่ละประเด็นอย่างชัดเจนผ่านการรวบรวมงานวิจัยจาก นักวิชาการในสาขาภาษาศาสตร์ ดังเช่น ภาษากับวัฒนธรรม “การเกริ่นออกตัว” คือการที่ผู้พูดพยายามลดการ ทำร้ายความรู้สึกของผู้ฟัง หรือลดการคุกคามหน้าคู่สนทนา เพื่อเลี่ยงผลทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ฟัง เช่น “ไม่ได้ดำนะ” “ไม่ได้ดูถูกนะ” (Hongladarom, 2007) ซึ่งหลังจากการเกริ่นออกตัวบ่อยครั้งสิ่งที่ตามมามักจะ เป็นถ้อยความที่มีความหมายตรงข้ามกับสิ่งที่กล่าวไว้ช่วงแรก (Hewitt & Stokes, 1975; Hongladarom, 2007) และอำนาจของภาษากับการรีวิวนินทาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยจะแสดงให้เห็นถึงอำนาจ ของข้อความแสดงความคิดเห็น และอาจรวมไปถึงอำนาจของผู้ใช้ภาษา เช่นกรณีของ “การรีวิวนินทา” เป็น การมองจากตัวผู้ใช้ภาษาซึ่งเป็นเพจรีวิวนินทาที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก นำเสนอไม่ว่าจะทางบวกหรือทางลบจึง มีอำนาจและส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อสินค้าที่รีวิวและพฤติกรรมของผู้บริโภคสินค้าต่างๆ เหล่านั้น ดังที่ ผู้เขียนได้อ้างถึง Austin 1962 ที่กล่าวว่าอย่างไรก็ตามการที่ภาษาจะมีอำนาจหรือผู้ใช้ภาษาจะมีอำนาจล้วน แล้วแต่ต้องเกิดในบริบทหรือเงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมทั้งสิ้น

บทที่ 4 พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก

บทนี้ได้นำเสนอบทบาทของภาษาอังกฤษว่าภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษากลางเพื่อการสื่อสารที่มี สถานภาพเปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยเป็น “สมบัติ” ของชุมชนทางภาษาแต่กลับกลายเป็น “เครื่องมือ” ที่ใช้ในการ สื่อสารระหว่างผู้คนที่มีภูมิหลังทางภาษาและวัฒนธรรม และภาษาอังกฤษที่ใช้ในสังคมปัจจุบันมีความ หลากหลายมากขึ้นที่ผู้สอนพึงกระทำ คือ สร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียนถึงการเปลี่ยนแปลงและความ หลากหลายของภาษาอังกฤษที่ต้องออกไปพบเจอนอกห้องเรียนอีกด้วย โดยมีพหุพลวัตทางภาษาอังกฤษโลก คำว่า “Global Englishes” เป็นแนวคิดใหม่ที่สนใจศึกษาความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของ ภาษาอังกฤษที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากแนวคิด “World Englishes” ที่รู้จักกันทั่วไปว่า “นานาชาติ ภาษาอังกฤษโลก” ซึ่งผู้อ่านในฐานะครูผู้สอนภาษาอังกฤษเล็งเห็นว่าบทนี้มีความสำคัญอย่างมากในการ นำไปใช้เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนได้ตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงใน ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษและอัตลักษณ์ของผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่มาจากพื้นฐานชุมชนและวัฒนธรรมที่ แตกต่างกัน ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ภาษาย่อยของภาษาอังกฤษ เช่น ภาษาอังกฤษแบบอินเดีย ฟิลิปปินส์ ฮองกง เป็นต้น ล้วนแต่มีความแตกต่างทั้งในด้านเสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์ ความหมาย (ทั้งในเชิง

อรรถศาสตร์ และวัจนปฏิบัติศาสตร์) ซึ่งไม่สามารถกล่าวได้ว่าสิ่งที่คนกลุ่มเหล่านี้ใช้ เป็นสิ่งที่ผิดหรือไม่ เพราะคนกลุ่มนี้ใช้ภาษาอังกฤษในแบบของตัวเองมาตั้งแต่เกิดเนื่องจากครั้งหนึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองของเครือจักรภพอังกฤษ ด้วยเหตุนี้ผู้อ่านในมุมมองครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถนำเอาองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทั้งทางตรงหรือทางอ้อมว่าความเป็นจริงของการใช้ภาษาจะทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงโอกาส และการใช้ภาษาที่มีความหลากหลายอันนำไปสู่การสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ทั้งนี้จะพิจารณาจากมิติทางภาษาอย่างเดียวไม่ได้ ควรจะต้องคำนึงถึงมิติทางสังคมควบคู่ไปด้วย

บทที่ 5 การเรียนรู้ภาษาและการจัดการเรียนการสอน

บทนี้นำเสนอคำว่า “ภาษาที่สอง” กล่าวคือภาษาใดก็ตามที่รับจากภาษาแม่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งการรับภาษาจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือนอกห้องเรียน ในขณะที่ “การเรียนรู้ภาษา” จะเกิดขึ้นในห้องเรียนหรือเกิดจากการศึกษาภาคบังคับ การสอนภาษาและนโยบายภาษาที่มีการตามหาวิธีการสอนภาษาที่ดีที่สุด การมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน ซึ่งผู้เขียนต้องการสื่อกับผู้เรียนว่าการซักถาม การตอบคำถามไม่ได้มีประโยชน์กับใคร นอกจากประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนเอง

กล่าวโดยสรุป

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ เนื้อหามีความหลากหลาย เรียบเรียงและแสดงตัวอย่างได้ชัดเจน นับได้ว่าเป็นหนังสือทางด้านภาษาศาสตร์มาตรฐานที่ทรงคุณค่าและควรค่าต่อการอ่านอย่างมาก ซึ่งผู้เขียนได้ตั้งใจเลือกสิ่งใกล้ตัวที่หลายคนอาจจะมองว่าเป็นเรื่องเล่นๆ แต่ผู้เขียนเองได้นำเอาประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นมาเรียบร้อยถ้อยคำ ทำให้เป็นความรู้ทางวิชาการที่เหมาะสมกับนักภาษาศาสตร์ ครู อาจารย์ หรือผู้สนใจเรื่องของภาษา ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศ และผู้สนใจในบทบาทของการใช้ภาษาที่สำคัญกับสังคม และการใช้ภาษากับการเรียนการสอน ตลอดจนการสะท้อนปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารผ่านทฤษฎีทางด้านภาษาศาสตร์ การสื่อสาร ประสบการณ์ และมุมมองของผู้เขียนเป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไป ทั้งที่มีพื้นฐาน และไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาศาสตร์และทฤษฎีการสอนภาษา โดยสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากหนังสือเล่มนี้ที่ผู้เขียนได้รวบรวมมุมมองใหม่ๆ อันเป็นการเชิญชวนให้ผู้อ่านได้ฝึกตั้งข้อสงสัยเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวมากยิ่งขึ้น และยิ่งไปกว่านั้นหนังสือเล่มนี้อาจมีประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงกันในสังคม ซึ่งเนื้อหาบางส่วนไปพาดพิงบุคคล หรือเพจต่างๆ ที่เป็นประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผู้เขียนได้ชี้แจงว่ามิได้มีเจตนาจะกล่าวโทษผู้ใด หรือองค์กรใดให้เกิดความเสียหาย หากแต่มีความประสงค์ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ด้วยหลักทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ การสื่อสารและการสอน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจการใช้ภาษาและ สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

รายการอ้างอิง

อนุชิต ตุ่มฉินจินดา. (2566). *ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์.